

WSPÓLNOTA CZY PODLEGŁOŚĆ

dr Agnieszka Kloch

Uniwersytet Warszawski

Dr Agnieszka Kloch

pracuje na Wydziale Biologii UW. Zajmuje się ewolucją układu pasożyt – żywiciel w warunkach naturalnych. Pomaga też w projektach z zakresu biologii konserwatorskiej, w badaniach zmienności genetycznej u wilków i susłów. W 2010 r. otrzymała stypendium START Fundacji na rzecz Nauki Polskiej. Redaktorka działu nauki biologiczne „Academii”.
akloch@biol.uw.edu.pl

Świat nauki lubi podkreślać swój egalitaryzm – każdy może dołączyć do wspólnoty naukowców, nie ma warunków wstępnych ze względu na płeć, kolor skóry czy pochodzenie. Jest to jednak obraz tyle wyidealizowany, co daleki od rzeczywistości, jak pokazuje seria artykułów ukazujących się od pewnego czasu w dziale publicystycznym tygodnika „Nature”.

Środowisko naukowe opiera się na ściślejszej hierarchii, co najdotkliwiej odczuwają najmłodszy stażem. Promotor może stać się mentorem wprowadzającym doktoranta w świat nauki, ale może też okazać się tyranem, traktującym go jak tanią siłę roboczą. Długie godziny spędzone w laboratorium, presja na wyniki, wyścig w pogoni za prestiżowymi publikacjami, mordercza konkurencja o stanowiska po doktoracie – to wszystko odbija się na zdrowiu psychicznym doktorantów. „Nature” zwróciło uwagę na ten problem, publikując na Tweeterze odnośnik do pracy zespołu Teresy Evans z Uniwersytetu Teksańskiego: „wśród doktorantów depresja i stany lękowe występują sześć razy częściej niż w populacji generalnej”. Tweet podało dalej ponad 2000 osób, a ponad 150 napisało do redakcji, dokonując w ten sposób swego rodzaju coming-outu, jakim było podzielenie się własną historią. W ten sposób „Nature” przełamała tabu, bo choć borykających się z chorobą doktorantów jest tak wielu, dotychczas cierpieli w milczeniu z obawy przed brakiem zrozumienia czy wręcz ryzykiem rozstania się z uczelnią. W rezultacie pismo uruchomiło serwis, w którym umieszczono adresy ośrodków oferujących pomoc psychologiczną (www.nature.com/collections/gnlwffjgr/support), a w kolejnych numerach próbowano przeanalizować problem i znaleźć sposoby jego rozwiązania. Głównym źródłem złego stanu zdrowia psychicznego młodych pracowników nauki są toksyczne relacje w miejscu pracy. Niektórzy przełożeni uważają, że kluczem do naukowego sukcesu jest ścisła kontrola działań badaczy i wymuszanie na nich całkowitego poświęcenia sprawom zawodowym.

Nie wszyscy w taki sposób funkcjonują. Mats Björklund, ustępujący szef zespołu Ekologii Zwierząt na Uppsala Universitet w zamieszczonym 19 września pożegnalnym tweecie streścił swoje refleksje na temat prawie 40 lat spędzonych na uczelni. Pisze m.in. „Jeśli jesteś szefem, to pamiętaj, że nie ludzie pracują dla ciebie, ale ty dla nich. Pewien stopień altruizmu jest niezbędny”. „Najpierw jesteśmy ludźmi, potem naukowcami” – wtórowało mu kilkudziesięciu kierowników laboratoriów, z którymi rozmawiała Alison Antes, psycholog pracy. Wielu przyznało jednak, że mimo dobrych chęci brakuje im umiejętności związanych z zarządzaniem zasobami ludzkimi i unikają trudnych rozmów ze swoimi podwładnymi. Problem dostrzegła Komisja Finansowania Szkolnictwa Wyższego w Anglii, przeznaczając 1,5 mln funtów na poprawę zdrowia psychicznego na 17 uczelniach, w tym na szkolenia dla promotorów, jak być dobrymi mentorami.

Specjaliści podkreślają zgodnie, że dla zdrowia psychicznego konieczne jest zachowanie równowagi pomiędzy pracą a życiem prywatnym. Mimo licznych zasobów Internetu radzących, jak tego dokonać, nie jest to łatwe. W szczególnie trudnej sytuacji są kobiety,

DR AGNIESZKA KLOCH

które próbują łączyć karierę naukową z wychowaniem dzieci. Jeśli mogą liczyć na pomoc partnera, to jest im nieco łatwiej, ale do ideału bardzo im daleko. Tymczasem instytucjonalne wsparcie ze strony uczelni nie jest regułą, a w Polsce praktycznie nie istnieje. Jeden przykład: owszem, większość instytucji wydłuża o rok okres, w którym można ubiegać się o fundusze przeznaczone dla osób, które nie przekroczyły ustalonego wieku, ale przerwa związana z urodzeniem dziecka jest faktycznie znacznie dłuższa. Od ciąży do odstawienia noworodka od piersi mijają średnio dwa lata, a jeśli w dodatku badaczka w tym czasie nie pracuje naukowo, wówczas przerwa w publikowaniu czy wyjazdach naukowych może się jeszcze bardziej wydłużyć. Tego nie uwzględniają żadne regulacje, co stawia kobiety w gorszej pozycji np. podczas aplikowania na wyższe stanowiska w akademii, gdzie liczy się ranga i liczba publikacji. Z tego powodu kobiety są na wyższych szczeblach kariery naukowej niedoreprezentowane, choć badania pokazują, że ich większy udział może zmieniać istotnie kierunek prowadzonych prac. Kiedy w latach 1980–1990 w Stanach Zjednoczonych wzrosło zatrudnienie kobiet w naukach medycznych, większą uwagę zaczęto przywiązywać do lekceważonych wcześniej zagadnień medycznych typowych dla kobiet, takich jak np. osteoporoza.

W listopadzie „Nature” wskazała nowy problem, który wyniknął z ankiety przeprowadzonej w latach 2016–17 wśród postdoków pracujących w USA. Poza znanymi bolączkami, takimi jak trudność w zdobyciu stałego zatrudnienia na uczelni, niektórzy rozmówcy skarżyli się na kolejne niepokojące zjawisko. Niektórzy szefowie wykorzystują fakt, że podwładni potrzebują ich poparcia w celu uzyskania pozwolenia na pracę w USA, zmuszając ich do niemal niewolniczej pracy. Chociaż na razie takie doniesienia pojawiają się sporadycznie, problem może okazać się szeroki, ponieważ połowa pracujących w Stanach Zjednoczonych postdoków to osoby przyjeżdżające zza granicy. Istnieje więc ryzyko, że znowu wspólnota naukowa ustępuje partykularnym interesom jej uprzywilejowanych członków. ■

W tekście wykorzystano artykuły:

Antes A. (2018) First law of leadership: be human first, scientist second. *Nature* 563, 601

Time to talk about why so many postgrads have poor mental health. *Nature* 556, 5 (2018)

What to do to improve postgraduate mental health *Nature* 557, 140 (2018)

Stop exploitation of foreign postdocs in the United States. *Nature* 563, 444 (2018)

Virginia Gewin Why diversity helps to produce stronger research. *Nature Careers*, 13.11.2018, doi: 10.1038/d41586-018-07415-9

REKLAMA

Śledź nas

na

Facebooku

Naukaonline.pl